

ACTIVITATEA REGIONALEI P.C.R. BANAT PENTRU ORGANIZAREA MIȘCĂRII DE REZISTENȚĂ ANTIFASCISTĂ, 1940—1944

de GAVRILĂ SARAFOLEAN

Evenimentele din anii 1940—1941 — instaurarea dictaturii militare-fasciste în septembrie 1940, subordonarea țării față de Germania nazistă, împingerea României în războiul hitlerist împotriva Uniunii Sovietice — au avut consecințe dezastruoase asupra situației generale din țară, constituind focarul tuturor nemulțumirilor din rîndurile maselor populare, fondul general al stării de spirit antifasciste a poporului român.

În apărarea intereselor vitale naționale și sociale ale țării s-a ridicat de la început cu hotărîre Partidul Comunist Român. Dînd glas frămîntărilor și aspirațiilor uriașei majorități a populației, P.C.R. a militat cu consecvență și a organizat mișcarea de rezistență a poporului român. În documentele sale programatice din această perioadă — platformele din decembrie 1940 și ianuarie 1941, Circulara C.C. al P.C.R. din 8 iulie 1941, Platforma program din 6 septembrie 1941, Rezoluția Comitetului Central din ianuarie 1942 și altele — P.C.R. și-a expus poziția față de evenimentele interne și externe, a orientat lupta maselor pentru răsturnarea dictaturii militar-fasciste, scoaterea țării din războiul antisovietic, alungarea din țară a hitleriștilor, recucerirea libertății și independenței naționale, eliberarea părții de nord a Transilvaniei și altele. Pe baza acestor obiective s-a trecut la organizarea mișcării de rezistență, care a îmbrăcat forme variate și la care au participat muncitori, țărani și intelectuali, indiferent de naționalitate, oameni aparținînd diferitelor clase și pături sociale, animați de sentimente naționale, patriotice.

În cadrul mișcării de rezistență din țara noastră un loc important l-a ocupat lupta maselor populare din Banat, organizată și condusă de organizațiile locale ale P.C.R.

În articolul de față vom încerca să facem o sinteză a capacității organizatorice a P.C.R. în Banat, a activității sale propagandistice și a principalelor forme de luptă desfășurate în acei ani de grea cumpănă.

Pînă în vara anului 1940, activitatea organizațiilor P.C.R. din Banat era îndrumată și coordonată de Comitetul Teritorial Transilvania și Banat al P.C.R., cu sediul la Cluj, în Banat existînd numai organizații județene și locale. În urma dictatului de la Viena din 30 august 1940, cînd partea de nord a Transilvaniei a fost cedată Ungariei horthyste, Secretariatul C.C. al P.C.R. a hotărît ca pentru teritoriile rămase din Transilvania și pentru organizațiile din Banat să continue a funcționa Comitetul Teritorial Transilvania și Banat cu sediul la Timișoara, cu două

comitete regionale la Timișoara și Sibiu¹. Această reorganizare a fost însoțită de îmbunătățirea compoziției organelor de conducere, în care au fost promovați muncitorii ce s-au remarcat în organizarea și conducerea demonstrațiilor din septembrie 1940. Rezultatele pozitive obținute de Comitetul Teritorial Transilvania și Banat în întărirea organizațiilor de partid în principalele centre muncitorești din această zonă — Timișoara, Reșița, Brașov, Sibiu, Valea Jiului² —, în organizarea și conducerea luptelor antifasciste, au făcut ca munca de coordonare a mișcării de rezistență să devină tot mai complexă. Pornind de la aceste considerente la începutul anului 1943, C.C. al P.C.R. a hotărât desființarea Comitetului Teritorial Transilvania și Banat și înființarea Comitetelor Regionale P.C.R. Banat, cu sediul la Timișoara, și Țara Bîrsei, cu sediul la Brașov, care devin astfel subordonate direct C.C. al P.C.R.³

Hotărârile Secretariatului C.C. al P.C.R. au avut o înrîurire pozitivă asupra întregii activități a partidului comunist în Banat. Noile organe de conducere au desfășurat o intensă muncă pentru reorganizarea cadrelor, pentru recrutarea de noi membri și constituirea unor noi celule, îndeosebi în principalele întreprinderi industriale din regiune. În anii dictaturii militare-fasciste, în Banat existau organizații de partid în numeroase întreprinderi, printre care Atelierele C.F.R. din Timișoara și Arad, Industria lînii și Uzinele „Bozsak“ din Timișoara, Întreprinderile textile arădene, Uzinele Reșița, unde existau 7 celule, la Anina, Lugoj, Caransebeș, Bocșa Montană, Ocna de Fier și altele⁴. Acestora li se alătură și cele 7 organizații de cartier din Timișoara și 4 din Arad⁵. S-au consolidat și dezvoltat legăturile partidului la sate, reușindu-se organizarea unui număr de peste 25 de celule de partid, cum au fost cele de la Jimbolia, Sinnicolaul Mare, Periam, Recaș, Gătaia, Variaș, Cenei, Deta, Cornic, Teregova, Saravale, Sînpetru, Secusigiu, Vărădia, Curtici, Șiria, Cîlnic etc.⁶ Totodată, comuniștii au format grupuri antifasciste sau și-au creat legături în unele unități militare din Timișoara și Lugoj — Regimentul 5 vînători, Regimentul 20 Infanterie, Manutanța etc. —, desfășurînd o susținută muncă de pregătire a întoarcerii armelor împotriva hitleriștilor⁷. O atenție deosebită au acordat organizațiile de partid din Banat întăririi și lărgirii colaborării cu Frontul Plugarilor, dezvoltării activității Uniunii Patrioților, în care au fost atrași numeroși intelectuali, mici meseriași, funcționari, membri ai organizațiilor locale ale Partidului Național Țărănesc, precum și alte categorii sociale ce se opuneau dictaturii militare-fasciste⁸.

Organizațiile P.C.R. din Banat au desfășurat o bogată activitate propagandistică pentru demascarea dictaturii fasciste și a războiului hitlerist,

¹ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 1, mapa 106/1940; fond 11, dosar 3136, fila 220; fond 96, dosar 1472, filele 6—7.

² Arhiva C.C. al P.C.R., fond 1, dosar 168, ff. 1—39.

³ Idem, fond 11, dosar 3091, f. 84.

⁴ Idem, fond 11, dosar 2848, f. 227 și 230; dosar 3021, f. 5; dosar 3143, f. 33 și 43; dosar 3145, f. 170; fond 96, dosar 690, f. 145—149.

⁵ Idem, fond 11, dosar 2848, f. 227; fond 96, dosar 690, f. 145—149.

⁶ Idem, fond 11, dosar 2848, f. 227, dosar 3003, f. 19, dosar 3021, f. 413—414, dosar 3143, f. 33, fond 96, dosar 690, f. 145—149.

⁷ Idem, fond 11, dosar 2858, f. 71—78, dosar 3039, f. 49—50, dosar 3084, f. 185.

⁸ Idem, fond 1, dosar 168, ff. 1—39; ziarul „România liberă“, editat de Comitetul regional al P.C.R. din Banat, octombrie 1943.

pentru mobilizarea maselor populare în lupta de sabotare a mașinii de război fasciste. O contribuție însemnată la clarificarea maselor, la mobilizarea și înregimentarea lor în frontul luptei antifasciste au adus-o, pe lângă publicațiile ilegale centrale, ziarele editate de Comitetul regional al P.C.R. din Banat: „Presa liberă“ (1941: 3 numere identificate), „România liberă“ — Banat (1 ianuarie 1942—februarie 1944: 7 numere), „Libertatea poporului“ (iunie 1943), „Apărarea“ (1942—aprilie 1944: 9 numere), „Lupta patriotică“ (mai 1944), „Szabad Szo“ (1941), „Népszabadság“ (7 febr. 1942—octombrie 1943: 7 numere) și altele⁹. În paginile acestor publicații au fost popularizate principalele documente ale C.C. al P.C.R., au apărut numeroase chemări adresate oamenilor muncii de a se înrola în mișcarea de rezistență, informații asupra situației grele a muncitorilor și țăranilor, date demascatoare a dictaturii militare-fasciste, relatări despre luptele antifasciste din Banat și alte centre ale țării, știri privind succesele Armatei Sovietice obținute în luptele purtate cu trupele hitleriste etc.

Pe lângă editarea și difuzarea în rindul maselor populare a presei ilegale, în cursul anilor 1940—1944, organizațiile P.C.R. din Banat au răspândit nenumărate manifeste și fluturași cu caracter antifascist, în limbile română, maghiară, germană și sîrbă, prin care muncitorii erau îndemnați să saboteze producția de război, țăranii erau chemați să împiedice recenziile și să ascundă cerealele, soldații să părăsească frontul, toate categoriile sociale erau mobilizate să organizeze sabotaje, grupuri de partizani, să lupte prin orice mijloace împotriva dictaturii fasciste și a războiului antisovietic, pentru o Românie liberă și independentă. Nu exista raport al organelor de Poliție și Siguranță care să nu semnaleze difuzarea de manifeste și fluturași în fabrici și ateliere, în cartiere și pe străzi, în sate și unități militare, la Timișoara, Arad, Reșița, Lugoj, Caransebeș, Anina, Oravița, Vinga, Recea, Ghilad, Dinaș, Tormac, Moșnița, Pecica, Sînnicolaul Mare, Lipova, Nădlac, Doman, Secul și alte localități¹⁰. Pe străzi, în nenumărate dimineți, locuitorii orașelor din Banat, mergînd la locurile de muncă sau după cumpărături, găseau fluturași cu inițialele „P.C.R.“ sau „U.T.C.“, pe care erau imprimate secera și ciocanul și diferite lozinci, ea „Jos războiul! Jos teroarea! Jos scumpetea!“, „Vrem pace, pline, libertate! Trăiască lupta solidară a popoarelor pentru pace și libertate!“, „Trăiască România liberă!“, „Jos Hitler! Jos Axa! Vrem Ardealul!“ „Vrem pace cu U.R.S.S.!“ „Țărani! Nu dați nimic pentru războiul lui Hitler! Jos guvernul trădător!“, „Femei și fete patriote! Să nu lăsăm pe bărbații noștri să moară pentru Hitler și Antonescu! Să luptăm împotriva scumpetei, pentru pace, pline și dezrobirea națională!“¹¹

⁹ Numerele identificate ale acestor publicații se află în Arhiva Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.

¹⁰ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 1, dosar 397, f. 32; fond 11, dosar 2811, f. 100, 105; dosar 2838, f. 397—398; dosar 2839, f. 178—180; dosar 2845, f. 6—8, 20—29, 35, 45—46; dosar 2854, f. 509—512; dosar 2856, f. 107—109; dosar 2985, f. 3—4, 622—624; dosar 2992, ff. 1 și 12; dosar 3006, f. 4—5, 8—10, 27—49, 69—73, 77—81; dosar 3021 f. 5, 143—144; dosar 3026, f. 10; dosar 3035, f. 1, 404, 406, 408, 409; dosar 3054, f. 72—74; dosar 3145, f. 170; fond 96; dosar 1382, vol. I, f. 100; dosar 1472, f. 7.

¹¹ Idem.

Activitatea organizatorică și propagandistică desfășurată de Comitetul Regional P.C.R. Banat și organizațiile locale a dat roade bogate, reflectându-se în variatele forme de luptă prin care muncitorii, țărani, intelectualii și celelalte categorii sociale s-au încadrat în mișcarea de rezistență antifascistă din țara noastră. Documentele vremii cuprind nenumărate relatări despre acțiunile ce au avut loc în fabricile și pe ogoarele Banatului, pornind de la simple nemulțumiri, manifestate în diferite feluri, pînă la lupta cu arma în mînă dusă împotriva dictaturii militare-fasciste și a războiului hitlerist, pentru independență națională.

O formă de luptă, des folosită, au fost conflictele de muncă și grevele muncitorești. La întreprinderile industriale și miniere din Timișoara — Atelierele C.F.R., Uzinele „Bozsak“, Industria linii, Fabrica de de încălțăminte „Turul“, fabricile: „Dermata“, „Romitex“, „Fadepa“, „Dura“, „Orion“ etc., la cele din Arad — uzinele „Astra“, Atelierele C.F.R., fabrica textilă „Neuman“, la cele din Reșița, Anina, Bocșa Română, Jimbolia și altele au avut loc numeroase conflicte de muncă pentru mărirea salariilor și condiții mai bune de muncă, împotriva tratamentului inuman și pentru aprovizionarea cu alimente și obiecte de primă necesitate¹². Semnificativ în această privință este un raport al organelor represive, care arată că numai în Timișoara, în lunile ianuarie—august 1943, au avut loc 103 conflicte de muncă¹³. Multe din aceste conflicte de muncă s-au transformat, cu toate că erau interzise, în acțiuni greviste pe diferite durate, cum s-a întîmplat la fabrica de cărămidă din Jimbolia în noiembrie 1940¹⁴, Fabrica „Dura“ din Timișoara în octombrie 1941¹⁵, Fabrica de sticlă din Tomești în mai 1942¹⁶, Filatura de mătase din Lugoj în septembrie 1943¹⁷, Atelierele C.F.R. Timișoara în mai 1944¹⁸. O mare amploare a cunoscut greva celor 900 de muncitori de la „Industria textilă arădană“ din mai 1942, organizată de celula P.C.R., pentru mărirea salariilor, împotriva concedierilor și pentru eliberarea muncitorilor arestați. Greva a durat mai multe zile și s-a soldat cu satisfacerea parțială a revendicărilor formulate de muncitori¹⁹. Deși s-au desfășurat pentru obținerea unor revendicări economice, se poate aprecia că, prin stagnarea producției, acțiunile greviste au căpătat și un caracter de sabotare a industriei de război a dictaturii militare-fasciste.

O altă formă de luptă utilizată de muncitorii din Banat, sub conducerea organizațiilor P.C.R., au constituit-o acțiunile demonstrative cu caracter economic și politic. Astfel, la 24 mai 1941, un numeros grup de

¹² Idem, fond 1, dosar 168, ff. 1—39; fond 11, dosar 2838, f. 303; dosar 2998, f. 263; dosar 3003, f. 25; dosar 3019, f. 28; dosar 3034, f. 253—254; dosar 3062, f. 243—247; fond 72, dosar 6836, f. 226; dosar 6837, f. 220 și 487; dosar 6841, f. 89, 106, 140, 155 și 163; ziarul „Presa liberă“ din 24 noiembrie 1941; ziarul „România liberă“ — Banat, din 16 februarie 1942 și iulie 1943.

¹³ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 11, dosar 3020, f. 56—57.

¹⁴ Idem, fond 1, mapa 106/1940.

¹⁵ Ziarul „Presa liberă“, din 24.XI.1941.

¹⁶ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 1, dosar 141, ff. 226, 230.

¹⁷ Idem, fond 16, dosar 3873, f. 143.

¹⁸ Idem, fond 72, dosar 6841, f. 140.

¹⁹ Vezi V. Marin și V. Petrișor, *Lupta organizației P.C.R. din Banat, în fruntea maselor populare, împotriva dictaturii militare-fasciste, pentru zdrobirea invadatorilor hitleriști*, în „Analele I.S.I.S.P.“, nr. 4/1962.

femei din Timișoara au demonstrat în fața sediului Prefecturii și a primăriei cerind distribuirea făinii pentru pâine²⁰. La Orșova, în octombrie 1941, un grup de circa 300 de hamali din port au protestat la primărie împotriva lipsei de pâine²¹. La Oravița și Lugoj au izbucnit incidente antihitleriste cu care prilej au fost rupte steaguri germane. La Reșița muncitorii au risipit o adunare hitleristă, după care, pe străzile orașului, au strigat lozinci antihitleriste și au spart vitrinele unde era expus portretul lui Hitler. Asemenea incidente între populație și hitleriști au avut loc și în Timișoara, pe străzi și în tramvaie²².

O formă de luptă caracteristică perioadei dictaturii militare-fasciste și a războiului hitlerist a fost sabotarea directă a producției de război. La îndemnul comuniștilor, muncitorii de la Uzinele din Reșița, Atelierele C.F.R. din Timișoara și Arad, Uzinele „Bozsak” — Timișoara și „Astra” — Arad, de la minele din Anina, Doman și Secul, precum și din alte uzine a căror producție era destinată războiului, au trecut la încetinirea sistematică a ritmului de producție, la neexecutarea la timp a lucrărilor, au produs un mare număr de piese cu defecte, au rebutat piesele de schimb pentru tancuri și tunuri, au incendiat o magazie cu piese de schimb pentru aruncătoare de mine, au deteriorat mașini și instalații²³. Acțiunile de sabotaj, împletite cu celelalte forme de luptă, au contribuit la dezorganizarea și scăderea producției, au întărit încrederea proletaria-tului în forțele sale, au arătat necesitatea imperioasă a unirii tuturor muncitorilor în lupta contra războiului și fascismului, au influențat pozitiv lupta antifascistă generală.

Alături de muncitori, în lupta împotriva dictaturii militare-fasciste și a războiului antisovietic, s-au ridicat și mase ale țărănimii. Organizațiile P.C.R. din satele bănățene îndemnau pe țărani să saboteze împrumuturile pentru înzestrarea armatei, să se sustragă de la plata impozitelor, să nu dea niciun bob de grâu pentru asupritorii hitleriști, să saboteze muncile obligatorii și rechizițiile, să nu se supună concentrărilor și mobilizării în armată. Răspunzând chemării partidului comunist, în numeroase sate țărani au organizat diferite acțiuni de sabotare a mașinii de război hitleriste. În comuna Curtici, țărani au izgonit cu furcile comisia de rechiziții și au spart scindurile vagoanelor unui tren cu alimente și grâu ce urma să plece în Germania²⁴, iar în mai multe comune din județul Timiș, țărani au vândut cerealele blocate de comisia de rechiziții, au tăiat vitele și au distrus mijloacele de tracțiune²⁵. O rezistență similară au opus și țărani din Nițhidorf, Ianova, Pustiniș, Cenei, Pecica, Lipova, Deta și alte comune²⁶. Lupta țărănimii muncitoare împotriva dictaturii militare-fasciste a avut un rol însemnat în cadrul mișcării de rezistență a poporului român.

²⁰ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 11, dosar 2986, f. 43.

²¹ Ziarul „Presa liberă”, din 24.XI.1941.

²² Ziarul „România liberă”-Banat, din 20 martie 1942.

²³ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 1, dosar 141, f. 430; dosar 286, f. 1, 3, 4, 17, 32, 48, 57, 60, 64 și 67; fond 11, dosar 2834, f. 387—388; dosar 3019, f. 29.

²⁴ Idem, fond 10, dosarul 2732, f. 425; ziarul „România liberă”-Banat, din 20 martie 1942.

²⁵ Arhivele Statului București, fondul Ministerului de Interne, dosar 422/1941.

²⁶ „Presa liberă”, din 24 septembrie 1941; „România liberă”-Banat, din 24 ianuarie și 20 martie 1942.

Anul 1944 cunoaște o intensificare a mișcării de rezistență în întreaga țară. Planul P.C.R. de a răsturna prin forță dictatura militarofascistă a fost acceptat de cercurile palatului, de liderii P.N.Ț. și P.N.L., de reprezentanți ai armatei. Toate eforturile au fost concentrate pentru pregătirea insurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste. De o mare însemnătate în această pregătire, precum și pentru evoluția ulterioară a evenimentelor a fost crearea de către partidul comunist a unor formațiuni înarmate proprii ale clasei muncitoare. Aceste forțe erau menite să saboteze mașina de război hitleristă și să constituie nucleul în jurul căruia să se adune, în cursul insurecției, toți patrioții dornici să lupte cu arma în mână împotriva regimului fascist și a invadatorilor hitleriști. Într-un raport al Comandamentului Formațiunilor de luptă patriotice, din septembrie 1944, făcându-se o succintă prezentare a începutului de organizare a detașamentelor înarmate, se aprecia că în primăvara anului 1944 s-a creat „...un comandament capabil să exercite funcțiile ce revin unui asemenea organ, să stabilească puncte de sprijin la țară, să creeze organe regionale în Oltenia, Dobrogea, Moldova, Banat și Țara Bîrsei, să asigure o bază de aprovizionare și munițiuni”²⁷. În Banat activitatea a fost îndreptată spre organizarea formațiunilor în principalele întreprinderi ai căror muncitori aveau o bogată experiență revoluționară: Atelierele C.F.R., Industria linii, Fabrica de lanțuri, Uzinele Bozsak din Timișoara, Industria textilă arădană și Uzinele „Astra” din Arad, Uzinele Reșița și alte întreprinderi²⁸.

În această acțiune de organizare a aparatului militar al partidului comunist se încadrează și formarea unor grupe de partizani. Comitetul regional al P.C.R. Banat a constituit în Munții Semenicului, în primăvara anului 1944, grupul de partizani „Mărășești”²⁹. În componența grupului intrau muncitori de la Atelierele C.F.R. Timișoara, Fabrica de mașini agricole din Bocșa și militari dezertori, între care și ofițeri. Armamentul și echipamentul necesar provenea dintr-un depozit secret constituit de organizația P.C.R. Timișoara, cu sprijinul grupelor de patrioți din unitățile militare aflate în oraș. Înainte de a trece la acțiune, grupul însă a fost descoperit de organele de poliție și siguranță. În lupta cu jandarmii a căzut eroic muncitorul ceferist Ștefan Plavăț. Ulterior, autoritățile au reușit să aresteze o parte a partizanilor, care au fost supuși la schingiurii barbare. La indemnul organizațiilor P.C.R., numeroase grupuri de muncitori, femei și tineri au protestat, prin memorii, împotriva schingiurii partizanilor din munții Banatului, manifestându-și hotărîrea de a lupta, cu arma în mână, pentru pedepsirea trădătorilor poporului, pentru libertatea și independența națională³⁰. Și, într-adevăr, în zilele insurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste din august 1944, sub îndrumarea Comitetului regional al P.C.R. Banat, numeroși muncitori din Timișoara, Arad, Reșița, țărani din satete Banatului au luptat cu arma în mână sau au sprijinit prin diferite căi unitățile militare în lupta împotriva trupelor hitleriste.

²⁷ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 35, dosarul 1, fila 15.

²⁸ Conform unui tabel expus în sala VII a Muzeului de Istorie a Partidului Comunist, a mișcării revoluționare și democratice din România.

²⁹ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 1, dosar 397, ff. 84, 347—351; fond 10, dosar 2796, ff. 459—462; fond 11, dosar 2858, ff. 71—78.

³⁰ Idem, fond 11, dosar 2845, f. 5; dosar 2854, f. 187; dosar 3036, f. 191.

Aceste câteva date și fapte prezentate ilustrează cu prisosință capacitatea și forța organizatorică și politică a partidului comunist în Banat, că activitatea eroică a patrioților bănățeni a constituit o contribuție însemnată la lupta generală a poporului, condusă de P.C.R., pentru răsturnarea dictaturii militare-fasciste și făurirea unei Români libere, independente și democratice.

**L'ACTIVITÉ DE L'ORGANISATION RÉGIONALE DU PARTI
COMMUNISTE ROUMAIN DE BANAT POUR L'ORGANISATION
DU MOUVEMENT DE RÉSISTANCE ANTIFASCISTE, 1940—1944**

— Résumé —

L'article présente, en synthèse, la capacité d'organisation du Parti Communiste Roumain dans le Banat, son activité propagandiste et les principales formes de lutte déployées en Banat pour renverser la dictature militaire-fasciste, la sortie du pays de la guerre antisoviétique, l'expulsion des hitlériens du pays, la nouvelle conquête de la liberté et de l'indépendance nationale.

Sous la direction du Comité Régional du Parti Communiste Roumain de Banat, de puissantes organisations de Parti qui existaient et qui ont été créés dans les principales entreprises de Timișoara, Arad, Reșița, Anina, Lugoj, Caransebeș, Bocșa Montană, Ocna de Fier, ainsi qu'en de nombreuses localités rurales ont déployé leur activité. Par l'entremise de la presse illégale, des manifestes et des feuilles volantes, les organisations du P.C.R. de Banat ont démasqué la dictature militaire-fasciste et la guerre hitlérienne en mobilisant les masses populaires en leur lutte pour saboter la machine de guerre fasciste. Les documents de ce temps comportent de nombreuses narrations des actions qui ont eu lieu dans les fabriques et sur les champs labourés de Banat, concrétisées dans les conflits de travail et les grèves ouvrières, les actions démonstratives à caractère économique et politique, le sabotage de la production destinée à la guerre, des travaux obligatoires, en l'insoumission aux pérides militaires et à la mobilisation des troupes de l'armée, en la lutte arme en main contre les troupes hitlériennes pendant l'insurrection armée nationale antifasciste et antiimpérialiste d'août 1944.